

Różne obszary tematyczne w malarstwie angielskiego rokoka

- [Różne obszary tematyczne w malarstwie angielskiego rokoka](#)

Różne obszary tematyczne w malarstwie angielskiego rokoka

Ważne daty

1753 – powstanie *Analizy piękna* (*Analysis of Beauty*) Williama Hogartha, w której zostały przedstawione poglądy dotyczące estetyki i zdefiniowane zasady piękna

1768 – powstanie Królewskiej Akademii Sztuki w Londynie

1769-1790 – cykl wykładów w Królewskiej Akademii wygłoszonych przez Sir Joshuę Reynoldsa *Discourses on Art*

Scenariusz dla nauczyciela

Źródło: online-skills, licencja: CC0.

I. Rozwijanie zdolności rozumienia przemian w dziejach sztuki w kontekście ich uwarunkowań kulturowych, środowiskowych, epok, kierunków, stylów i tendencji w sztuce. Uczeń:

I.10. formułuje samodzielne, logiczne wypowiedzi argumentacyjne na temat epok, kierunków, stylów i tendencji w sztuce oraz środowisk artystycznych.

I.1.d) sztuki nowożytnej (renesans, manieryzm, barok, rokoko, klasycyzm),

I.2. wymienia cechy sztuki poszczególnych epok, kierunków i tendencji;

I.5. charakteryzuje i opisuje sztukę powstałą w obrębie poszczególnych epok, kierunków i tendencji;

I.7. łączy najistotniejsze dzieła ze środowiskiem artystycznym, w którym powstały;

II. Zapoznavanie z najwybitniejszymi dziełami w zakresie architektury i sztuk plastycznych. Uczeń:

II.1. wymienia i rozpoznaje najbardziej znane dzieła sztuki różnych epok, stylów oraz kierunków sztuk plastycznych;

II.13.c) w malarstwie i grafice: kompozycji, koloru, sposobów ukazania iluzji przestrzeni, kształtowania formy przez światło, w dziełach figuratywnych stopnia oddania rzeczywistości lub jej deformacji;

II.18. formułuje samodzielne, logiczne wypowiedzi argumentacyjne na temat dzieł sztuki.

II.2. wskazuje twórców najbardziej reprezentatywnych dzieł;

II.3. umiejscawia dzieła w czasie (wskazuje stulecie powstania dzieł sztuki dawnej, a w przypadku dzieł sztuki nowoczesnej i współczesnej datuje je z dokładnością do połowy wieku), w nielicznych przypadkach, dotyczących sztuki nowoczesnej i współczesnej, zna daty powstania dzieł lub datuje je z dokładnością jednej dekady;

II.5. wymienia podstawowe gatunki w dziełach sztuk plastycznych, m.in. portret (w tym autoportret, portret psychologiczny i oficjalny), pejzaż (w tym: weduta, marina, pejzaż ze sztafażem), sceny: rodzajowa, religijna, mitologiczna, historyczna (w tym batalistyczna), martwa natura, akt;

II.9. identyfikuje najbardziej reprezentatywne i najśłynniejsze dzieła na podstawie charakterystycznych środków warsztatowych i formalnych oraz przyporządkowuje je właściwym autorom;

III. Zapoznanie z dorobkiem najwybitniejszych twórców dzieł architektury i sztuk plastycznych. Uczeń:

III.1. wymienia najistotniejszych twórców dla danego stylu lub kierunku w sztuce;

III.2. zna najwybitniejsze dzieła z dorobku artystycznego wybitnych przedstawicieli poszczególnych epok, kierunków i tendencji w sztuce od starożytności po czasy współczesne, z uwzględnieniem artystów schyłku XX i początku XXI wieku;

III.4. łączy wybrane dzieła z ich autorami na podstawie charakterystycznych środków formalnych;

III.6. porównuje dzieła różnych artystów tworzących w podobnym czasie;

IV. Kształcenie w zakresie rozumienia i stosowania terminów i pojęć związanych z dziełami sztuki, ich strukturą i formą, tematyką oraz techniką wykonania. Uczeń:

IV.2. zna terminologię związaną z opisem formy i treści dzieła malarskiego, rzeźbiarskiego i graficznego, w tym m.in. nazwy formuł ikonograficznych, słownictwo niezbędne do opisu kompozycji, kolorystyki, relacji przestrzennych i faktury dzieła;

IV.6. właściwie stosuje terminy dotyczące opisu treści i formy dzieł sztuk plastycznych;

V. Zapoznanie ze zbiorami najważniejszych muzeów i kolekcji dzieł sztuki na świecie i w Polsce, a także z funkcją mecenatu artystycznego oraz jego wpływem na kształt dzieła sztuki. Uczeń:

V.3. łączy dzieło z muzeum lub miejscem (kościół, pałac, galerie), w którym się ono znajduje.

Nauczysz się

rozpoznawać przedstawicieli angielskiego rokoka;

charakteryzować obszary tematyczne w malarstwie angielskiego rokoka;

dokonywać analizy formalnej wskazanych dzieł malarstwa rokokowego.

Źródła rokoka w Anglii

Tendencja w sztuce zwana rokokiem została przyjęta w Anglii z francuskiego środowiska, gdzie święciła triumf w czasach rządów Ludwika XV. Artyści wykorzystywali przede wszystkim jasną gamę barwną, posługując się szybkimi ruchami pędzla oraz wykorzystując impasty dla podkreślenia światłocieniowych efektów. Z uwagi na odmienną sytuację społeczno-polityczną wprowadzili do malarstwa różne od francuskich tematy lub te same pokazywali w odmienny

sposób. Angielscy artyści zasłużyli się także w teorii sztuki. William Hogarth zaangażował się w teoretyczne podstawy sztuki, przedstawił swoje poglądy dotyczące estetyki, zdefiniował sześć najważniejszych zasad piękna, a także przeprowadził analizę tzw. linii piękna. Choć nie wymieniając rokoka z nazwy, w swojej *Analizie piękna* (1753) argumentował, że pofalowane linie i krzywizny na kształt litery S stanowią podstawę wdzięku i piękna w sztuce lub naturze (w przeciwieństwie do linii prostej lub koła w klasycyzmie). Dzieło Hogartha było manifestem skierowanym przeciwko nurtowi mówiącemu o niezbędności udoskonalania natury, idealizowaniu dzieł przez korzystanie z prac dawnych mistrzów. Odzwierciedleniem tych przemyśleń teoretycznych były obrazy artysty, w których ukazywał troski i radości zwykłych ludzi, dalekich w wyglądzie i zachowaniu od bohaterów dzieł dawnych mistrzów. W latach 1769-1790 w Królewskiej Akademii odbył się cykl wykładów *Discourses on Art*, wygłoszonych przez Sir Joshuę Reynoldsa. Artysta określił w nich podstawowe zasady „wielkiego stylu” (Grand Manner), którymi była przemyślana idealizacja oparta na obserwacji i eliminacji nie zaś na kopiowaniu natury.

Malarstwo portretowe w Anglii

Jednym z ważniejszych obszarów tematycznych w malarstwie angielskim, podobnie jak we Francji, były przedstawienia portretowe. Nieomal wszyscy angielscy malarze tworzyli portrety na zamówienie mecenasów wywodzących się z kręgów arystokratów i intelektualistów. Cechowała je jednak duża odmienność w stosunku do przedstawień powstałych w poprzednich stuleciach. Tacy mistrzowie jak Thomas Gainsborough przy wykorzystaniu delikatnego sposobu kładzenia farby oraz przedstawiając modela w niezobowiązującej pozie, nawet na oficjalnym portrecie, zyskiwali efekt swobody i braku nachalności. Pośród portretów należy wyróżnić te z nich, które powstały jako przedstawienia prywatne, a przykładem może być *Portret córek artysty z kotem*. Ojciec-artysta przedstawił modelki na abstrakcyjnym tle w czułym uścisku.

1. Oś kompozycyjna obrazu znajduje się na styku głów dziewczynek i przecina dłoń starszej siostry.

2. Kompozycja zamknięta jest dwiema liniami prostymi – to ramiona starszej z siostr opadające równoległe do osi głównej.

3. Rodzajem łącznika miał być trzymany przez dziewczynki kot, artysta jednak porzucił pomysł i zwierzę zostało jedynie naszkicowane.

Thomas Gainsborough, „Córki artysty z kotem”, 1760-61 r., Galeria Narodowa, Londyn, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Thomas_Gainsborough_-_The_Sisters_of_the_Artist_-_WGA00499.jpg), domena publiczna

Portret małżeństwa Andrews jest jednym z obecnie bardziej znanych przykładów osiemnastowiecznego malarstwa angielskiego. Thomas Gainsborough połączył w nim dwa najważniejsze obszary zainteresowań ówczesnych artystów – portret i pejzaż. W przeciwieństwie do portretu oficjalnego poza mężczyzny jest swobodna, natomiast w odróżnieniu od sceny rodzajowej postacie nie są zajęte rozmową i nie wykonują żadnych czynności. Obraz różni się więc od tradycyjnych portretów – postacie są świadome obecności malarza, który w tej chwili ich portretuje. Zarówno sposób ujęcia, jakim jest spojrzenie na widza, nieformalny strój oraz pewna nonszalancja w pozie, pozwala przypuszczać, że portret powstawał jako nieoficjalny. Jednak ukazania rozciągających się po horyzonty włości oraz niezamalowane miejsce na sukni Francis, które do dziś budzi wiele dyskusji, każe przypuszczać, że portret mógł mieć bardziej oficjalny wydźwięk.

1. Małżonkowie zostali ukazani jako przedstawiciele zamożnej klasy średniej, ubrani w nieformalne stroje w równie nieformalnej sytuacji.

2. Robert Andrews, z bronią pod pachą opiera się na ławce, na której siedzi Frances Mary Carter.

3. Pejzaż to włości małżeństwa i rodziny Andrews.

Thomas Gainsborough, „Państwo Andrews”, 1750 r., Galeria Narodowa w Londynie, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Thomas_Gainsborough_-_Mr_and_Mrs_Andrews_-_WGA00498.jpg), domena publiczna

Angielskie malarstwo pejzażowe

Ważnym obszarem zainteresowań angielskich artystów XVIII wieku w Anglii stało się malarstwo pejzażowe. Początkowo pejzaż był traktowany jako tło dla portretowanego modela. Stopniowo jednak zawładnął coraz więcej uwagi artystów, którzy przez odpowiedni dobór pejzażowego tła zmieniali i wpływali na nastrój portretu. Dogłębne studia nad naturą, jej obserwacja i próba uchwycenia najważniejszych jej aspektów, czyli nagłej zmienności, jak burza czy wiatr, przy równoczesnej stałości, jak pory dnia czy roku, doprowadziły do wykształcenia angielskiej szkoły pejzażu, której najwybitniejszym przedstawicielem był Thomas Gainsborough. Artysta w swoich obrazach wprowadza pejzaż na pierwszy plan. Obecność w obrazie człowieka czy zwierząt sprowadzona została do roli **sztafażu**. Najważniejszym dla artystów stało się ukazanie zmienności nastrojów natury, przy zachowaniu wrażenia o jej całkowitej stałości.

1. Brunatno-zielony pejzaż jest mroczny.

2. Ciemne chmury zdają się być kontynuacją koron drzew po prawej stronie. Swoją szarością i ukształtowaniem wprowadzają niepokój.

3. Również wijąca się droga jest niespokojna.

Thomas Gainsborough, „Pejzaż Suffolk”, 1748 r., Muzeum Sztuki, Wiedeń, wikipedia.org, domena publiczna

Krajobrazy Gainsborougha z późnego okresu pobytu w Bath są uporządkowane, przepełnione poczuciem spokoju i naturalności. Na początku lat 70. XVIII wieku artysta zaczął malować pejzaże będące sielankami wiejskiego życia, świadomie naśladując rozwiązania stosowane przez Claude'a Lorraina. Dlatego na tym obrazie widz prowadzony jest od ciemniejszych postaci na pierwszym planie, znajdujących się w cieniu drzew, aby podążać krętą rzeką i łukowatym mostem na tle skąpanego w świecącym wieczornym blasku miasta.

1. Rozległy zalesiony krajobraz z chłopami, krowami, pasterzem i owcami, zrujnowany budynek na wzgórzu oraz odległe wioski i góry to elementy pejzażu, które wzajemnie się uzupełniają.
2. Malarz z wyczuciem kładzie poszczególne partie pejzażu, delikatnie różnicując plany od ciepłych do coraz chłodniejszych barw.

Thomas Gainsborough, „Pejzaż z pasterzami”, 1773 r., Yale Centre For British Art (Yale University), New Haven, [wikimedia.org](https://www.wikimedia.org), domena publiczna

Rokokowe sceny rodzajowe

Trzecim z najważniejszych obszarów zainteresowań angielskich malarzy XVIII wieku było skupienie się na przedstawieniu scen życia codziennego. Artyści nie byli tylko kronikarzami wydarzeń, lecz ich komentatorami. Dalego też często przerysowywali codzienne zachowania, przedstawiane typy ludzkie czy ich otoczenie. William Hogarth najwybitniejszy przedstawiciel tego nurtu stworzył kilka cykli przedstawień, w których naśmiewał się i piętnował zachowania wybranych przedstawicieli społeczeństwa. Artysta również niezwykle dbał o szczegóły, dzięki którym można było dokładnie zlokalizować miejsce występku, ale również i dopowiedzieć dalszą historię lub jej konsekwencje. Cykl *Cztery pory dnia* z 1736 roku ma charakter alegoryczny. Malarz przedstawił w nim londyńskie ulice, na których toczy się życie o różnych porach dnia. Zarówno o poranku, po południu, wieczorem, jak i w nocy szerzy się na nich nienawiść, rozpusta, grzech, śmierć, choroba. Nie są one jednak charakterystyczne jedynie dla Londynu. Słabości i pokusy związane są bowiem nierozdzielnie z człowiekiem i towarzyszą mu od zawsze. Wydaje się więc, że można interpretować ten cykl również jako zobrazowanie kolejnych etapów życia ludzkiego – od dzieciństwa, przez młodość i wiek dojrzały, aż po starość. William Hogarth był artystą, który dobrze używał swego pędzla, umiejętnie rozkładał światło i kolor, zręcznie aranżował grupy. (...) *wierzył w reguły smaku i pozostawał racjonalistą. Reputację zawdzięczał nie tyle swoim obrazom, co rycinom chętnie kopiowanym. Umiał podziwiać piękno szczegółu i był znanym satyrykiem* [E. H. Gombrich, *The Story of Art*, London-New York 1968, cyt. za: Kalinowski, s. 11] (Aleksandra

Krauze, William Hogarth – prekursor i moralista. Zarys problematyki:

https://www.kul.pl/files/564/public/ARTykuly/ARTykuly004/ARTykuly_004_2010_AK_s5.pdf

1. 1. Ranek przedstawia zachodnią część placu Covent Garden. Po prawej sprzedają warzywa i owoce, a w kawiarni po lewej stronie wybuchła walka z czyjąś peruką wylatującą z drzwi. Dwaj arystokraci pieścżą i całują młode dziewczyny. Obserwuje je dobrze ubrana kobieta, która zatrzymuje się w drodze do kościoła. Drżący chłopak, z jasnoczerwonym od zimna nosem, podąża za nią z modlitewnikiem.

2. 2. Południe z Iglicą St Giles-in-the-Fields, znajdującą się w tle, wskazuje, że południe odbywa się w Soho, obszarze związanym z londyńską społecznością hugenotów (protestanci francuscy). Po lewej stronie na ulicę wylewa się trzeźwo ubrany zbór. Przed nimi znajduje się bogato ubrana para. Po prawej służąca jest pieśczone przez lokaja. Jej uwaga została odwrócona, przypadkowo wylała trochę soku z ciasta na małego chłopca.

3. 3. Wieczór to kompozycja z szerokim ujęciem nieba i pagórków. Wspaniały zachód słońca sugeruje letni wieczór. Lokalizacja to Islington na północnym krańcu Londynu. W końcu XVII wieku obszar ten stał się popularnym miejscem ucieczki z miasta. Kamienne wejście do Sadler's Wells Theatre można zobaczyć po prawej stronie. Kompozycja Hogartha koncentruje się na farbiarzu i jego rodzinie, zmęczonych i spacerujących po kładce nad rzeką New River.

4. 4. Noc rozgrywa się na wąskiej uliczce w Charing Cross, z konną figurą Karola I Le Sueura w tle. Ulicę zajmują dwie tawerny, hrabia Cardigan po lewej i tawerna Rummer po prawej, które w 1730 roku funkcjonowały jako loże masonerii. Na pierwszym planie dominuje postać pijanego masona. Zgodnie z tradycją jest to sir Thomas de Veil, sędzia znany w tym czasie z surowości podejmowanych wyroków. Jak na ironię, jest zbyt pijany, aby zauważyć otaczający go chaos.

William Hogarth, „Cztery pory dnia”, 1736 r., Galeria Tate, Londyn, domena publiczna

Scena w tawernie to przedstawienie miejskiego tematu rodzajowego, krytykującego zepsucie angielskiego społeczeństwa. Ciasna w kompozycji grupa postaci znajdująca się w gospodzie Rose

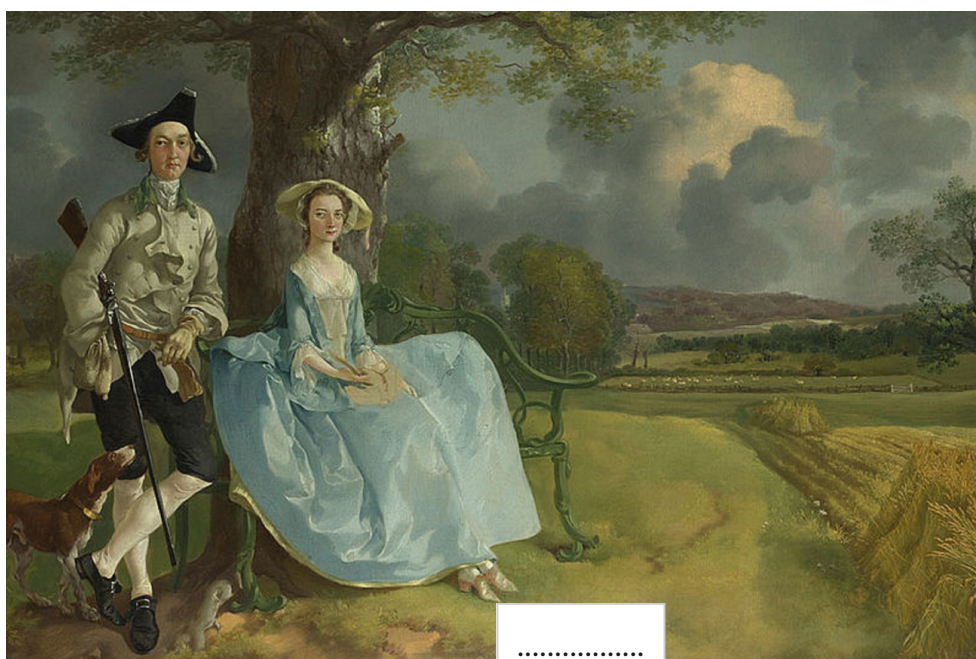
Tavern przy Drury Lane w Covent Garden, będącej zarazem domem publicznym pokazuje nocne zabawy mieszczan, w których uczestniczą prostytutki, uliczna piosenkarka oraz mężczyźni reprezentujący wyższe sfery, m.in. oficerów. Na ścianie wisi mapa, a obok niej wizerunki cesarzy, inne obrazy leżą na podłodze. Taki obraz niedbalstwa świadczy o zniszczeniu moralnym i upadku wartości. Rozbite lustro zapowiada natomiast nieszczęście. Hogarth potrafi bezpośrednio wypowiadać się na temat wad społeczeństwa angielskiego, jawi się jako baczny obserwator codziennego życia.

William Hogarth, „Scena w Tawernie”, 1732 r. - 1735 r., Muzeum Sir Johna Soane, Londyn, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Scena_w_tawernie.jpg), domena publiczna

Ćwiczenie 1

Rozpoznaj nazwisko przedstawionych na obrazie osób.

.....

Ćwiczenie 2

Do dzieł dopisz imiona i nazwiska ich autorów.

.....

.....

Ćwiczenie 3

Podpisz każdą z części cyklu odpowiednią porą dnia, która jest przedstawiona na obrazach.

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 4

Podaj tytuł dzieła Hogartha, w którym zawarł swoje poglądy dotyczące estetyki, zdefiniował sześć najważniejszych zasad piękna, a także przeprowadził analizę tzw. linii piękna.

Odpowiedź:

Ćwiczenie 5

Podaj nazwę miejsca, z którego pochodzi poniższy pejzaż.

.....

Ćwiczenie 6

Podaj nazwę cyklu, z którego pochodzi obraz.

Ćwiczenie 7

Połącz dzieła z miejscami, w których się znajdują.

Scena w tawernie

Yale Center For British Art, New Haven

Portret córek artysty z kotem

National Gallery, Londyn

Państwo Andrews

Sir John Soane's Museum, Londyn

Pejzaż z pasterzami

National Gallery, Londyn

Słownik pojęć

Linia piękna

termin z dziedziny estetyki, prowadzony do literatury przez Williama Hogartha i opisana przez niego w 1753 r. w rozprawie pt. Analysis of Beauty. Artysta zdefiniował oparcie kompozycji malarskiej na esowato wygiętej linii jako opozycyjną ideę do linii prostych i diagonali rozpowszechnionych w malarstwie barokowym.

Sztafaż

(niem. Staffage od ausstaffieren – przyozdabiać). Wprowadzenie do obrazu postaci człowieka lub zwierzęcia jako elementu, który ożywia kompozycję a nie skupia na sobie całą uwagę widza.

Źródło:

Słownik terminologiczny sztuk pięknych, pod red. Krystyny Kubalskiej-Sulkiewicz, i in.,
Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005

Galeria dzieł sztuki

Thomas Gainsborough, „Córki artysty z kotem”, 1760-61 r., Galeria Narodowa, Londyn, [wikimedia.org](https://www.wikimedia.org/), domena publiczna

Bibliografia

Aleksandra Krauze, William Hogarth – prekursor i moralista. Zarys problematyki:

https://www.kul.pl/files/564/public/ARTykuly/ARTykuly004/ARTykuly_004_2010_AK_s5.pdf

Ernst Gombrich, O sztuce, Rebis 2009

W. Tomkiewicz, *Rokoko*, Wyd. AiF, Warszawa 1988